

NOVES APORTACIONS I RECTIFICACIONS AL LLIBRE DE LES MINES D'AIGUA DE SANT JUST DESVERN

Grup Espeleològic Rats Penats

L'any 1995, amb el número 6 de la col·lecció de miscel·lànies que edita el Centre d'Estudis Santjustencs amb col·laboració de l'Ajuntament de Sant Just Desvern, es va publicar un treball del GERP, íntegrament dedicat a les mines d'aigua del nostre poble. Transcorreguts nou anys després d'aquesta publicació, i arrel de la mateixa, han aparegut alguns nous testimonis i nova documentació, que fan necessària aquesta petita revisió-ampliació de l'esmentat estudi.

1. PROYECTO PARA ALUMBRAMIENTO DE AGUAS POTABLES EN EL TÉRMINO MUNICIPAL DE SN. JUSTO DESVERN.

A la pàgina 62 del llibre de les mines, en relació a la instància presentada per l'apoderat del Marquès de Monistrol, Ramon Puigdevall, conjuntament amb els propietaris Francesc Cortès i Andreu Biosca, comunicant que s'han constituït en societat i sol·licitant permís per a l'explotació d'aigües al terme, es feia explícitament referència a un "*Libro proyecto para alumbramiento ...*" i s'explicava que malauradament alhora de redactar el treball no s'havia trobat l'esmentat document.

Doncs bé, un parell o tres d'anys més tard, després de la publicació de l'estudi de les mines, l'amic i arxiver municipal, Jordi Amigó, ens comunica que ha pogut localitzar aquest *Proyecto*. Resulta que en tractar-se d'un llibre solt, ben relligat, i amb l'encapçalament de "*Proyecto para alumbramiento...*", el becari de torn que va ajudar a fer la catalogació - inventari del fons documental existent a l'Arxiu Municipal, l'havia catalogat dins els serveis municipals, però dins l'apartat d'ENLLUMENAT PÚBLIC !.

Sortosament, un cop desfet l'embolic, gràcies a la bona gestió del Jordi Amigó, hem pogut accedir i consultar el document.

Es tracta, com el seu nom indica, d'un projecte per a portar les aigües de muntanya fins al bell mig del poble. El projecte, datat a febrer de 1892, va ser elaborat pel tècnic P. Martín i Thomàs i els promotors que hi consten són "*los Sres. Exmo. Marqués de Monistrol, D. Andrés Biosca, D. Francisco Cortes y D. Miguel Mallol*". Està format per una memòria escrita, dos plànols generals del traçat en planta, a escala 1/1000, dos plànols amb el perfil longitudinal del traçat a escales 1/1000 i 1/500 (el segon dels plànols és una modificació del primer), i uns plànols que contenen detalls per a la construcció del dipòsit receptor, el pou de registre, i l'aqüeducte que hauria de salvar el torrent del mas Cardona.

La memòria l'encapçala una justificació social del projecte, on els conceptes salubritat, desenvolupament i comoditat, en són els puntals. A més, el seu redactat contempla unes expectatives que a la llarga es farien realitat: "... *dentro de poco tiempo este pueblo vendrá*

a ser considerado como un suburbio de Barcelona, quedando convertido en un sitio de recreo, en el que iran a mejorar su salud las familias de la capital ...”.

El segon apartat titulat *Origen del manantial*, ens diu que la captació de les aigües es farà als contraforts de la muntanya de Sant Pere Màrtir, a partir d'una deu abundant i segura coneguda per "*Mina del Alzina ó de casa Vila*" que ve funcionant des de temps molt antics sense interrupció, considerant-se un cabal que fluctua entre les 150 i les 500 plomes d'aigua, segons l'època de l'any.

L'apartat següent comença descrivint el recorregut que farà la conducció, a partir de les dades grafiades al plànol general de planta número 1 que acompanya la memòria. La descripció comença per l'establiment d'un dipòsit general en un solar, propietat de N. Cardona, a tocar del carrer Raval i que està situat a 6 m. per damunt del rasant del carrer Bonavista, segueix la conducció pel camí veïnal denominat de casa Freixa, passa per darrera l'església, continua pel camí de Vallvidrera i creua el torrent del mas Cardona mitjançant un aqüeducte de 28 metres de longitud. Continua el traçat fins arribar a uns 70 m. de casa Candeler per a tornar seguidament altre cop a buscar el camí de Vallvidrera fins arribar a casa Cortès, lloc on començarà la mina (fins ara la conducció era mitjançant canonada tancada). Aquest primer tram assolia, segons el projecte, una longitud total de 1.344,80 m.

A can Biosca, explica la memòria, quedarà, instal·lat un dipòsit de registre per tal de facilitar les tasques de vigilància, neteja i filtració de les aigües abans d'entrar a la canonada. També explicita les dimensions que haurà de tenir la mina: 0,60 m. d'ample per 1,80 m. d'alçada, amb pous de registre a l'exterior situats cada 30 m. aproximadament i que hauran d'estar tancats amb volta de maó posat en sec i senyalats a l'exterior per alguna fita, de manera que puguin ser fàcilment localitzables.

Des dels dipòsits, el traçat segueix per la vessant dreta del torrent en una longitud de 831,10 m. fins al denominat Torrent Bó "*donde las aguas demuestran hallarse detenidas en abundancia según los pozos de prueba antes mencionados, quedando su aprovechamiento como caudal de reserva que pueda explotarse oportunamente, tan luego lo aconsejen las necesidades públicas.*"

A partir d'aquest punt les explicacions segueixen el traçat grafiat al plànol número 2. La nova mina enllaçarà amb el traçat anterior a una distància aproximada de 18 m. del punt on conflueixen les aigües d'ambdues deus, creuant tot seguit el torrent Bó mitjançant una galeria coberta, i deixant una portella de registre "*que permitiera para los casos que ocurrieran desperfectos en la galería de conducción desviar las aguas hacia el torrente, toda vez que la rasante de este, coincide con el de la mina ...*". Segueix un recorregut sinuós proper a la riera fins un hort situat enfront de can Vila, i des d'aquí es dirigeix en línia recta, creuant per sota la bassa d'aquest hort, i travessant la riera fins empalmar amb l'antiga mina denominada d'Alzina. El tram descrit s'avalua en una longitud de 602,68 m.

Mina antiga d'Alzina, o també de casa Vila: “Esta mina alumbrá sus aguas a 62,00 metros más abajo del punto de enlace proyectado con la mina nueva, se bifurca en la letra F del plano formando un ángulo de 112° atraviesa el monte en una longitud de 151,80 m en línea algo quebrada pasando por debajo del camino de Vallvidrera y tiene su límite en el torrente de Manso Carbonell, distante de la casa unos 55,00 m y en cuyo extremo se halla construida una puerta de registro. Desde la letra F sigue un trazado sinuoso algo difícil de determinar de una manera exacta hasta la letra F (sic) que dista de la anterior 131,50 m teniendo una puerta de entrada conforme se halla señalado en el plano y cuya puerta se halla actualmente en un lamentable estado.” Seguidament la mina es bifurca, amb una branca cap l'est, que segueix el torrent de can Baró, amb una longitud de 113,20 m.. L'altra branca creua per dues vegades el torrent de can Fatjó, deixant l'esmentada masia a mà esquerra i enfilant-se torrent amunt. Aquesta branca té una longitud de 266,80 m.

El penúltim apartat de la memòria es titula *Estado de la Mina*, i parlant de la mina de l'Alzina, diu textualment: “Data la construcción de esta, según versiones recogidas en la localidad, de fecha antiquísima, y lo prueba su construcción llena de sinuosidades, que dan lugar á suponer muy fundadamente haberse construido en épocas diversas sin plan ordenado...”. Explica també el seu lamentable estat de conservació, amb diversos petits despreniments a l'interior, que aturen les aigües, cosa que fa preveure que en començar els treballs, caldrà una neteja immediata de la mina.

Finalment es fa un resum de la longitud total del traçat:

Mina nova (d'acord amb el plànol general núm. 1)	831,10 m.
Mina nova (d'acord amb el plànol general núm. 2)	602,58 m.
Mina antiga d'Alzina	772,80 m.
Conducció amb canonada	1.344,80 m.
Suma total	3.551,28 m.

A més afegeix una nota on es comenta que al plànol núm. 2 es projecta una petita bifurcació de 125 m. amb l'objectiu d'anar a recollir les abundoses aigües que segurament deuen baixar pel torrent de can Vila.

La memòria està signada a 29 de febrer de 1892 pel facultatiu P. Martín y Thomás. Sota l'anterior, trobem l'aprovació municipal del projecte, signada en data 6 d'abril del mateix any, per l'alcalde Josep Cardona Planas i el secretari de la corporació Andreu Fábregas.

Font: Arxiu Històric Municipal de Sant Just Desvern. Informació recollida per Francesc Riera Prenafeta.

2. DESINFECCIÓ DELS POUS.

Els pous d'aigua de les cases, es desinfectaven periòdicament tirant-hi una galleda amb calç viva. La mateixa galleda i la corda d'espert o cànem també eren tractades amb la mateixa calç. La galleda del pou era emprada exclusivament per a pouar l'aigua i no se l'utilitzava en cap altre menester.

Informació facilitada per Jordi Cardona i Gelabert.

3. PERE VALLS, CAMPANER I ENTERRAMORTS.

A la pàgina 144 del llibre de les mines, en parlar de la nissaga dels minaires Farràs, es diu que Maria Valls Guitat, era filla de Pepet Valls, campaner i enterramorts del poble. Sembla ser que el nom d'aquesta persona era Pere, en comptes de Pep.

Informació facilitada per Sebastià Farràs Canyadó.

4. ADQUISICIÓ DE LA SOCIEDAD DE AGUAS POTABLES DE SAN JUSTO PER LA SGAB.

La *Sociedad General de Aguas de Barcelona* adquirí la *Sociedad de Aguas Potables de San Justo* l'any 1943, per compra de la majoria d'accions de la companyia, però el Marquès de Monistrol se'n seguí reservant una part.

Informació facilitada per Sebastià Farràs Amigó.

5. BRANCAL DE LA FONT DE LA BECA.

A la pàgina 78 s'afirma que l'any 1936 arrel de la municipalització del servei d'aigües, foren explotades noves deus al torrent Bó, i conduïdes amb mina fins a la mina procedent de les Fatjones. Sebastià Farràs ens informa que aquest brançal ja existia abans del 1936, i per tant, en tot cas, si farien treballs de manteniment. Confirma aquesta informació, el fet que aquest brançal ja estava contemplat al projecte de l'any 1892, comentat al punt primer d'aquest article.

Informació facilitada per Sebastià Farràs Amigó.

6. CANONADES DE FERRO.

El tram de la canonada de ferro del sífó de can Cortès a can Candler s'hagué de canviar almenys en tres ocasions, degut als taps que la calç de l'aigua hi provocava.

El benefici de la venda de la canonada de ferro suec que es va treure després de la guerra, es va distribuir en tres parts: una per a en Ramon Llavallol com a administrador del marquès de Monistrol, una segona per a en Farràs i una tercera per a en Cisco Salvador.

Informació facilitada per Sebastià Farràs Amigó.

7. EINES PER A NETEJAR LES MINES: ESCURADORS.

L'estri que està dibuixat a la pàgina 143 i que porta el número 10, i descrit a la pàgina 141 com a escurador, sembla ser que la utilitat original era per a les tasques d'excavació de terres en la plantació d'arbres (així ho demostra el seu llarg mànec), mentre que la utilització com a escurador de la mina era complementària i traient-li l'esmentat mànec.

Informació facilitada per Josep Pedrerol (can Carbonell) i Ricard Garcia Vives.

8. V. BONET 5-9-39

A la pàgina 79 del llibre, fèiem esment d'una inscripció trobada dins la mina Vidal al seu pas per la rambla de Sant Just. Molt probablement deuria ser feta per en Vicens Bonet, paleta i espeleòleg de la veïna Esplugues, i accentuat catalanista, que segurament hauria utilitzat les mines per amagar-se, o bé per a efectuar desplaçaments clandestins.

Informació facilitada per Josep Maria Puiggros (Esplugues de Llobregat).

9. MINA VIDAL.

Al treball publicat no es contempla que la propietat de la mina, en un moment donat, va estar en mans del Comte de Fígols, el que havia fundat la companyia Cercs S.A.

Informació facilitada per Fulgenci Baños, Josep Maria Reverter i Juli Ochoa Gonzalez.

10. AGRAÏMENTS A JOAN GUASCH I MANUEL MARINÉ.

A la pàgina 239 dedicada als agraïments vàrem equivocar lamentablement el nom de dues de les persones que ens havien facilitat l'accés a les seves propietats per a l'estudi de les mines. Encara que tard esmenen l'errada: es tractava de Joan Guasch de can Oliveres (en comptes de Josep) i de Manuel Mariné de can Gelabert (en comptes de Lluís).